

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (НІМЕЦЬКОЇ) СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ “ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА” ТА “ТУРИЗМ”

У статті йдеться про специфіку навчання другої іноземної мови (німецької) студентів спеціальностей “Готельно-ресторанна справа” та “Туризм”. Охарактеризовано основні аргументи за і проти вивчення другої іноземної мови (німецької). Наголошено, що основною метою вивчення другої іноземної мови в немовних ВНЗ є формування комунікативної та мовної компетенції. Зазначено, що особливу увагу при вивченні другої іноземної мови в немовному ВНЗ варто приділяти застосуванню професійно орієнтованого підходу та навчанню професійно орієнтованому спілкуванню в різних ситуаціях професійної діяльності у сфері обслуговування та туризму: подорож літаком і залізницею, знайомство та рекомендації, в готелі, телефонна розмова, ділова кореспонденція тощо.

Ключові слова: друга іноземна мова (німецька), спеціальності “Готельно-ресторанна справа” та “Туризм”, специфіка навчання, немовний ВНЗ, професійно орієнтоване спілкування.

За останні десятиріччя статус іноземної мови став досить вагомим у нових соціально-політичних умовах у нашій країні, у нових формах міжнародних відносин, що позначилося, зокрема, на змісті “Загальноєвропейських рекомендацій з питань освіти: вивчення, викладання, оцінювання”. У контексті розвитку міжкультурної співпраці й засобів інтернаціональних зв'язків у всіх напрямках науково-технічного й соціально-культурного життя країн підвищилася орієнтація на міжнародні вимоги до рівня володіння іноземними мовами (ІМ). Відомо, що володіння іноземною мовою стає необхідним компонентом професійної компетенції особистості, ознакою її культурного рівня, цивілізованості, здатності інтегруватися в загальноєвропейські цінності. Показовим фактором підвищення ролі практичного володіння молоддю іноземною мовою є тенденція на ринку праці, оскільки постійною є потреба у фахівцях, які володіють не лише однією, а двома та більше іноземними мовами. Саме такі фахівці є більш мобільними й конкурентоздатними у виборі місця роботи в нашій країні та за її межами [3, с. 312].

В умовах стрімкого розвитку різноманітних міжнародних контактів однією з обов'язкових кваліфікаційних вимог до майбутніх працівників галузі знань 24 – “Сфера обслуговування” спеціальностей 241 – “Готельно-ресторанна справа” та 242 – “Туризм” є вивчення іноземних мов (англійської, німецької), що триває впродовж усього навчального процесу. Закінчуючи навчання, студенти мають вільно володіти двома іноземними мовами. Саме тому майбутні спеціалісти повинні володіти не лише певними знаннями з фахових дисциплін, а й передавати іншомовному співрозмовникові фахову інформацію, описувати явища, пояснювати факти й наводити аргументи другою іноземною мовою.

Мета статті – проаналізувати специфіку навчання другої іноземної мови (німецької) студентів спеціальностей “Готельно-ресторанна справа” та “Туризм”.

Необхідність іншомовної підготовки майбутніх фахівців галузі знань 24 “Сфера обслуговування” спеціальностей 241 – “Готельно-ресторанна справа” та 242 – “Туризм” сьогодні стає все більш очевидною у зв'язку зі швидким поширенням англійської мови як провідного засобу міжкультурної комунікації в різних сферах діяльності. Проте питання, чи потрібна студентам друга іноземна мова у ВНЗ, є досить спірним. При цьому основними аргументами проти її вивчення є такі:

- 1) друга іноземна мова – це зайва дисципліна в навчальному плані, що займає години, які можна було б використати на глибше вивчення першої іноземної мови або на фахові дисципліни;
- 2) другу мову завжди вивчають з нуля, тому складно домогтися високого рівня володіння нею в межах відведених навчальним планом годин (2–3 години на тиждень);
- 3) якщо англійська мова як перша іноземна точно стане в нагоді випускникові в професійній діяльності, то зовсім не обов'язково, що як друга знадобиться саме та мова, яка вивчалася у ВНЗ, у такому випадку людині доведеться освоювати вже третю іноземну мову.

З іншого боку, володіння будь-якою, крім англійської, іноземною мовою є корисним для сучасної людини не тільки як майбутньому фахівцеві. Іноземні мови допомагають людині більш упевнено почуватися в туристичних поїздках за кордон. Тут доречно згадати вислів Френсіса Бекона про те, що людина, яка відправляється в країну, не освоївшись спочатку з мовою цієї країни, відправляється радше для навчання, а не в подорож [5].

Вибір німецької мови для вивчення у ВНЗ як другої іноземної не випадковий і пояснюється інтенсифікацією співробітництва між Україною та Німеччиною в комерційному та професійному житті, збільшенням особистої мобільності, розширенням контактів з німецькою культурою, можливістю обмінюватися студентами й ви-

кладачами. Німецька мова є типовою другою іноземною мовою. Як показує практика, троє з чотирьох, хто вивчає німецьку мову як ІМ2, вивчали англійську мову як першу іноземну мову та можуть використовувати отриманий досвід, знання, вміння та навички, які можуть бути перенесені в другу іноземну мову й значно полегшити її вивчення.

У процесі навчання німецької мови як другої іноземної студенти спеціальностей “Готельно-ресторанна справа” та “Туризм” розширюють свою індивідуальну картину світу шляхом залучення до мовної картини світу носіїв цієї мови, до їх духовної спадщини; вчать не тільки користуватися нею як засобом спілкування в усіх видах мовленнєвої діяльності в різноманітних ситуаціях, а й використовувати другу іноземну мову в ситуаціях професійної діяльності у сфері туризму: подорож літаком і залізницею, знайомство та рекомендування, у готелі, телефонна розмова, ділова кореспонденція тощо.

У теорії та на практиці навчання другої іноземної мови накопичено значний досвід з урахуванням досягнень сучасної лінгвістики, психології, соціолінгвістики, а також завдяки використанню сучасних методів навчання та новітніх технологій.

Питанням вивчення німецької мови як другої іноземної цікавляться чимало українських і зарубіжних науковців, серед яких: О. Євенко, Р. Кушнерук, Б. Ліндемман, Б. Міслер, Н. Мука-таєва, Е. Осипенко, Б. Хуфайсен та ін.

Більшість дослідників визнають, що навчання другої іноземної мови відбувається в особливих умовах взаємовпливу трьох мов (перша іноземна мова, друга іноземна мова й рідна мова тих, хто навчається), але першу іноземну мову розглядають, загалом, як матеріал для міжлінгвістичних порівнянь. Цим зумовлена розробка численних методик навчання другої іноземної мови з опорою на першу іноземну на основі зіставного аналізу цих мов. Такий підхід має свої переваги, але не враховує складність процесу взаємодії рідної та двох іноземних мов, особливо тоді, коди мови, що вивчають, лінгвістично несхожі. Часто трапляються випадки, коли методичні рішення, розроблені стосовно першої іноземної мови, невиправдано переносяться в галузь методики навчання другої іноземної мови без урахування культурно-зумовлених факторів мови й необхідних інтеграційних процесів [6].

Особливістю викладання другої іноземної мови в немовному ВНЗ є те, що в такому випадку йдеться не стільки про “мову спеціальності”, скільки про “мову професійної комунікації”. Цей термін позначає навчання другої іноземної мови, сконцентроване на розвитку комунікативної компетенції в ситуаціях професійного спілкування.

Англійська та німецька як германські мови споріднені в багатьох аспектах. Насамперед, це простежується в лексиці, особливо на початковому етапі вивчення, де можна помітити багато відповідностей і наявний очевидний

зв'язок між німецькою та англійською мовами. До того ж багато інтернаціоналізмів, здебільшого греко-латинського походження, трапляються в обох мовах, проте відрізняються вимовою та написанням. Але і в інших частинах мовної системи можна використати аналоги для вивчення німецької мови після англійської. Це стосується вимови, інтонації, правопису й, особливо, граматики.

Вивчення німецької мови буде швидшим і легшим, якщо:

- 1) спиратися на схожість з першою іноземною – англійською, а також знаходити опори в рідній мові;
- 2) користуватися мовною здогадкою (про значення слова, граматичної форми), спираючись на контекст, на знайомі частини слова;
- 3) помічати відмінності в мовних явищах і способи вираження думки;
- 4) переносити на нову мову вміння працювати (знаходити значення слова в словнику, користуватися перефразуванням, виконувати різні вправи тощо);
- 5) вважати оволодіння новою мовою засобом для залучення до іншої культури, до культури народів, які говорять німецькою мовою (при безпосередньому контакті з носієм мови, при листуванні).

Одним із необхідних елементів у методиці викладання другої мови є інтенсифікація вправ у процесі як аудиторної, так і самостійної роботи студентів. Серед найефективніших прийомів інтенсифікації можна назвати такі:

- 1) підбір вправ, які підвищують інтелектуальну активність студентів при виконанні навчального завдання. Кожна вправа має бути спрямована на роботу над мовним матеріалом і сприяти формуванню різних асоціативних зв'язків, розвитку мислення, уваги, пам'яті;
- 2) співвідношення вправ з різним змістом з метою відпрацювання двох мовних елементів в одній вправі;
- 3) збільшення кількості вправ, націлених на активізацію мовних одиниць у мовленні;
- 4) розподіл видів роботи між аудиторними та самостійними заняттями;
- 5) раціональне використання в роботі над мовним матеріалом технічних засобів навчання та можливостей телекомунікаційних технологій [6].

Однак важливо знати й те, що вивчення кожної нової іноземної мови супроводжують і безліч труднощів. Наприклад, при навчанні німецької мови на базі англійської студенти відчують труднощі у фонетиці, орфографії, граматиці, лексиці. Відомо, що граMATика німецької мови набагато складніша від граMATик інших германських мов, тому складні граMATичні теми треба пояснювати з випередженням.

Згідно зі статистикою, від викладача залежать тільки 15% успіху в навчанні мови, 50% – від здібностей і старання студентів. Решта 35%

залежать від мотивації, в основі якої лежить інтерес. Викладач має не дати розчинитися інтересу до нової мови в складній системі граматичних парадигм. Для цього необхідно ретельно підбирати систему вправ, які б сприяли розумінню граматики німецької мови [7].

Крім того, необхідно зазначити, що в процесі навчання треба широко використовувати сучасні дидактичні принципи сугестивності, наочності, використання аудіо- та мультимедійних засобів. Беручи до уваги систему вправ, що передують усному мовленню, викладач має пам'ятати про їх загальну побудову та рівень складності.

Викладання другої іноземної мови необхідно починати за принципом “від простого до складного”, якнайшвидше виробити в студента алгоритм його діяльності за схемою комунікативного ряду “викладач/аудіо- та мультимедійні засоби – студент”, “студент – студент” [4].

У процесі розвитку навичок мовлення на другій іноземній мові за спеціальністю необхідно пам'ятати, що монологічне мовлення не поступається діалогічному. Тому необхідно поступово збільшувати обсяг монологічного мовлення в діалогічному, а згодом перейти до монологічних форм усного мовлення – резюме, реферування, анотування, опису, а також запису почутого, що стане в нагоді для конспектування лекцій [2, с. 208–216].

Студенти вищого навчального закладу спеціальностей “Готельно-ресторанна справа” та “Туризм” вивчають як загальнонавчальну, так і вузькоспеціалізовану лексику, і саме тому викладач залишається в постійному пошуку найефективніших навчальних технологій. На думку науковців, застосування комп'ютера є невіддільною частиною процесу опанування другою іноземною мовою професійного спрямування, оскільки дає змогу полегшити роботу з великими обсягами фахової інформації та прискорити темпи й ефективність засвоєння. Саме це дасть можливість перевести навчальний процес на якісно новий рівень. Робота над фаховою лексикою розпочинається з ознайомлення з основними характеристиками та особливостями термінів, що за сферою вживання поділяються на загальнонаукові або загальнотехнічні, галузеві та вузькоспеціалізовані. Детальне вивчення електронних словників і довідників дає змогу не тільки узагальнити найбільш поширені способи перекладу термінів, а й ознайомитися з описовими засобами, що вирішують питання відображення в мові новоутвореного поняття. Інтерактивні комп'ютерні технології полегшують опанування професійно орієнтованою другою іноземною мовою, оскільки активізують критичне мислення студентів і підвищують мотивацію до навчання. Вивчення фахової лексики саме за допомогою комп'ютера стає різноманітним та цікавим, а вдосконалення навичок перекладу термі-

нів стає ключовим при виконанні тренувальних вправ [1, с. 26].

Питання обмеженої кількості практичних занять з другої іноземної мови на нефілологічних факультетах ефективно вирішують за допомогою мультимедійних дистанційних курсів, що дають можливість студентам постійно підвищувати якість процесу навчання.

Висновки. Таким чином, сучасний підхід до питання пошуку оптимальної та ефективної методики викладання другої іноземної мови в немовному ВНЗ для студентів спеціальностей “Готельно-ресторанна справа” та “Туризм” полягає в поєднанні традиційних та інноваційних методів навчання. Активне використання сучасних педагогічних технологій у процесі навчання другої іноземної мови дає позитивний результат у засвоєнні та використанні другої іноземної мови в професійній діяльності майбутніми спеціалістами в галузі туризму та працівниками сфери обслуговування.

Список використаної літератури

1. Вороніна Г. Р. Ефективні технології вивчення іноземної мови професійного спрямування / Г. Р. Вороніна // Інноваційні методи викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2016 р. – Київ: НУХТ, 2016. – 69 с.
2. Ключев Е. В. Речевая коммуникация: учеб. пособ. / Е. В. Ключев. – Москва: РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – С. 208–216.
3. Ружин К. М. Специфіка вивчення другої іноземної мови у вищій школі / К. М. Ружин, О. А. Каніболоцька // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. – Серія “Філологічна”. – Вип. 48. – С. 312–314.
4. Фецул А. М. Необхідність вивчення іноземних мов студентами немовних спеціальностей у ВНЗ [Електронний ресурс] / А. М. Фецул. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_SSN_2013/Pedagogica/2_145587.doc.htm.
5. Флеров О. В. Особенности преподавания второго иностранного языка в лингвистическом вузе [Электронный ресурс] / О. В. Флеров. – Режим доступа: http://e-notabene.ru/pp/article_14101.html.
6. Цвяк Л. В. Особливості навчання другої іноземної мови у вищому правоохоронному навчальному закладі [Електронний ресурс] / Л. В. Цвяк. – Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6223/1>.
7. Шаврукова Е. Е. Особенности обучения немецкому языку, как второму иностранному языку, студентов неязыковых вузов [Электронный ресурс] / Е. Е. Шаврукова. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2011/Philologia/1_94932.doc.htm.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016.

Черная С. С. Специфика обучения второму иностранному языку (немецкому) студентов специальностей “Гостинично-ресторанное дело” и “Туризм”

В статье речь идет о специфике обучения второму иностранному языку (немецкому) студентов специальностей “Гостинично-ресторанное дело” и “Туризм”. Охарактеризованы основные аргументы за и против изучения второго иностранного языка (немецкого). Подчеркнуто, что основной целью изучения второго иностранного языка в неязыковых вузах является формирование коммуникативной и языковой компетенции. Отмечено, что особое внимание при изучении второго иностранного языка в неязыковом вузе стоит уделять применению профессионально ориентированного подхода и обучению профессионально ориентированному общению в различных ситуациях профессиональной деятельности в сфере обслуживания и туризма: путешествие самолетом и железной дорогой, знакомство и рекомендации, в гостинице, телефонный разговор, деловая корреспонденция и др.

Ключевые слова: *второй иностранный язык (немецкий), специальности “Гостинично-ресторанное дело” и “Туризм”, специфика обучения, неязыковой вуз, профессионально ориентированное общение.*

Chorna S. The Specifics of Teaching a Second Foreign Language (German) to Students of Specialties “Hotel and Restaurant Business” and “Tourism”

The article deals with the specifics of learning a second foreign language (German) by students majoring in “Hotel and restaurant business” and “Tourism”. The author gives the main arguments for and against learning a second foreign language (German). It is emphasized that the main aim of teaching a second foreign language in non-language universities is to develop communication and language competence. It is noted that special attention in the studies of a second foreign language in non-linguistic universities should be paid to the use of professional-oriented approach and teaching professionally-oriented communication in different situations of professional activity in the service sector and tourism.

By learning German as a second foreign language, students expand their individual view of the world by involvement in the linguistic worldview of the speakers, their spiritual heritage. They learn not only to use it as a means of communication in all forms of speaking in different situations, but use a second foreign language in situations of professional activity in tourism: traveling by air and railway, introduction and recommendation, accommodation, telephone conversation, business correspondence, etc.

Learning German will be faster and easier if it is based on the similarity of the first foreign language, i. e. English, and supported by the native language. The students are encouraged to use language guess based on the context of the familiar words; notice the differences in linguistic phenomena and ways of expression; transfer language proficiency to the new language; consider mastering a new language means to engage in another culture, the culture of the German-speaking people.

Modern approach to finding the optimal and effective methods of teaching a second language in non-linguistic universities for students majoring in “Hotel and restaurant business” and “Tourism” is a combination of traditional and innovative teaching methods. The active use of modern educational technologies gives positive results in learning and using a second foreign language by future specialists and service workers in their professional activities.

Key words: *second foreign language (German), majors “Hotel and restaurant business” and “Tourism”, teaching specifics, non-language universities, vocational-oriented communication.*